

Ortaöğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spor Dersi Fair Play Davranışlarının İncelenmesi

Eyüp ACAR^{1A}, Ufuk DİLEKÇİ^{2B}, İbrahim DALBUDAK^{3C}, Evrim BÖYÜKELHAN^{4E}

¹Uşak Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, UŞAK

²Milli Eğitim Bakanlığı, ANKARA

³Uşak Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, UŞAK

⁴Milli Eğitim Bakanlığı, KÜTAHYA

Address Correspondence to Eyüp ACAR e-mail: eyupacar800@gmail.com

A: Ocid ID:0000-0002-1855-2028 B: Orcid ID:0000-0001-7859-0301 C: Orcid ID:0000-0003-2380-803X D: Orcid ID:0000-0002-5289-6625

Özet

Bu çalışmanın amacı ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi etkinliklerindeki fair play davranışlarının farklı değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırma grubunu 2022-2023 eğitim öğretim yılında İstanbul merkez ve ilçelerinde eğitim gören 1815 ortaöğretim öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada kolayda örnekleme kullanılmıştır. Veri toplama araçları olarak kişisel bilgiler formu ile beden eğitimi dersi sportmen davranış ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 26 paket program kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistik, iki bağımsız değişken için bağımsız örneklem t testi, üç ve daha fazla bağımsız değişkenler için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Sonuç olarak öğrencilerin fair play davranışlarında okul türüne göre anlamlı bir farklılık görülmezken, yaşı küçük olanlar ve 9. Sınıf öğrencileri diğer yaş grupları ve sınıflara göre negatif davranışlardan daha fazla kaçınmaktadır. Kadınlar erkeklere göre, lisanlı olmayanlar lisanslı olan öğrencilere göre daha fazla fair play davranışları sergilemektedir. Öğrencilerin fair play davranışları ise genel puan ortalamasına göre oldukça iyi düzeyde görülmüştür. Dolayısıyla bu sonuçlar okul düzeyinde fair play davranışlarının iyi düzeyde olduğunu ancak amatör müsabakalarda mücadele içerisine giren sporcularda bir düşüş olduğunu göstermektedir. Eğitim ortamında kazanılan ahlaki davranışlar farklı sosyal ortamlardan etkilenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi, Fair Play, Ortaöğretim

Ortaöğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spor Dersi Etkinliklerindeki Fair Play Davranışları

Abstract

The aim of this study is to examine the fair play behaviors of secondary school students in physical education and sports lesson activities in terms of different variables. The research group consists of 1815 secondary school students studying in the center and districts of Istanbul in the 2022-2023 academic year. Convenience sampling was used in the study. As data collection tools, personal information form and physical education course sportsman behavior scale were used. SPSS 26 package program was used in the analysis of the data. In the analysis of the data, descriptive statistics, independent sample t test for two independent variables, one-way analysis of variance for three or more independent variables were applied. As a result, while there was no significant difference in the fair play behaviors of the students according to the type of school, those who were younger and 9. Grade students avoid negative behaviors more than other age groups and grades. Women exhibit more fair play behaviors than men, while unlicensed students exhibit more fair play behaviors than licensed students. The fair play behaviors of the students were seen at a very good level compared to the average of the overall score. Therefore, these results show that fair play behaviors at the school level are at a good level, but there is a decrease in athletes who compete in amateur competitions. Moral behaviors acquired in the educational environment are influenced by different social environments.

Keywords: Physical Education, Fair Play, Secondary Education

GİRİŞ

Dünyada ve ülkemizde spor organizasyonlarının geliri ve popülerliği, medya, reklam, tanıtım ve iletişim kanalları aracılığıyla giderek artış göstermektedir. Bir sektör olarak büyük bütçelerin ve maliyetlerin olduğu spor organizasyonlarında kulüpler ayakta kalabilmek ve varlığını koruyabilmek için kazanmak mecburiyetindedir. Sadece kazanmanın ön plana çıkması spor ruhunun barış, rekabet, adil oyun ve centilmenlik gibi insanları birleştirici rollerinin önüne geçebilmekte, başarılı olmak veya ödül kazanmak için, sporcular, antrenörler ve yöneticiler üzerindeki psikolojik baskının da etkisiyle spor organizasyonlarında etik dışı davranışlara yönelik eğilimler de artmaktadır (Gümüş vd., 2006). Bu noktada etik ve ahlaki ilkeleri savunan spor da genel anlamda dürüst, adil oyun, dürüst davranış olarak ifade edilen fair play davranışı önem kazanmaktadır.

Fair play davranışı, adil ve dürüst bir oyuna vurgu yaptığı gibi, sağlıklı bir toplumu oluşturan sağlıklı ve ahlaklı bireylerden beklentilerdir. 20. yüzyılda sporda artan ticari ve politik beklentiler, ahlaki beklentileri ikinci plana atmış, amatörlüğün profesyonellik karşısında değer kaybetmesine neden olmuştur (Gümüş vd., 2016). Sporda erdemli davranışların artması, fair play anlayışının kazanılmasının öncelikle sistemli ve uzun soluklu bir eğitim sürecini gerektirdiğini göstermektedir. Bu nedenle araştırmaların çıkış noktası olarak ilköğretim ve ortaöğretim öğrencileri ile fair play kültürü oluşturma düşüncesi ağırlık kazanmaya başlamıştır (Yıldıran, 2005). Fair play kültürü oluşturma sürecinin erken yaşlardan itibaren eğitim kademelerinde beden eğitimi ve spor derslerinde kazandırılmaya başlanması, geleceğin sporcu, hakem, antrenör, spor yazarı, taraftar gibi sporun doğrudan ve dolaylı aktörlerinin bu kitle içinden çıkacak olması açısından önemlidir (Yıldıran, 2002).

Beden eğitimi ve spor dersi ahlaki değerlerin işlenmesi için teorik ve uygulamada öğretmenlere önemli fırsatlar sunmaktadır. Ders içeriğinde yapılan etkinliklerde ve rekabet içeren oyunlarda, adil oyun ve spor ahlakı gibi fair play davranışlarının kazandırılması daha mümkündür. Öğretmenler için hazırlanan öğretim programlarında da fair play konularına yer verilmiştir. MEB (2018) öğretim

programları incelendiğinde beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında 5.6.7 ve 8. Sınıf için;

“BE.5.1.2.7. Oyun ve etkinliklerde kaybetmeye ve kazanmaya ilişkin uygun davranışlar sergiler.

BE.7.1.2.6. Sporlara hazırlayıcı oyun ve etkinliklerde adil oyun anlayışına uygun davranır.

BE.8.1.2.8. Adil oyun anlayışına uygun davranmayı alışkanlık hâline getirir.”

Adil oyun kazanımları yer alırken öğretim programında 9.10.11 ve 12. Sınıflarda her sınıf düzeyinde olmak üzere “Spor Ahlakı” başlığı altında konu ve buna bağlı kazanımlar yer almaktadır. Buradan da anlaşılacağı gibi eğitim kademelerinde ortaokuldan itibaren adil oyun ve spor ahlakı konu ve kazanımları önemsenmektedir. Programdaki bu konu ve kazanımların sağlanması ise beden eğitimi ve spor öğretmenlerine düşmektedir. Bu konu kazanımlar yeterince işlenmemiş, uygulamalar ile öğrencilere benimsetilmemiş olabilir. Dolayısıyla adil oyun ve spor ahlakı kazanımlarını öğrencilerin yeterince kazanıp kazanmadıklarını görmenin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışma ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi etkinliklerindeki fair play davranışlarını incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

YÖNTEM

Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi fair play davranışlarını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışma, nicel araştırma yöntemlerine göre tarama modellerinden genel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir (Karasar, 2020).

Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini 2022-2023 eğitim öğretim yılında İstanbul merkez ve ilçelerinde eğitim veren ortaöğretim kurumları oluşturmaktadır. Örneklem gurubunu ise İstanbul merkez ve ilçelerindeki ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören 1815 öğrenci oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kolayda örneklemede veriler, ana kütleden en kolay, hızlı ve ekonomik şekilde toplanır (Malhotra, 2004: 321). Okul türü ve öğrenci sayıları Tablo 1’de sunulmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak kişisel bilgiler formu ile beden eğitimi dersi sportmen davranış ölçeği kullanılmıştır. Kişisel bilgiler formu; cinsiyet, yaş, sınıf, okul türü, lisanslı sporcu sorularından oluşmaktadır.

Beden Eğitimi Dersi Sportmen Davranış Ölçeği; Koç (2013) tarafından ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmen davranışlarını belirlemek için geliştirilmiştir. Ölçek 2017 yılında Ortaöğretim öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada geçerlik ve güvenilirlikleri tekrar test edilerek Ortaöğretim öğrencilerine uygun olduğu

belirlenmiştir (2017). Yapılan uyarlamalar sonucu ölçek "Pozitif Davranışları Sergileme", "Negatif Davranışlardan Kaçınma" olmak üzere iki alt boyut ve "Toplam Sportmenlik" puanlarından oluşmaktadır. Ölçekte her alt boyutta 11 soru ve toplamda 22 soru bulunmaktadır. Ölçeğe ait yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında ölçeğin madde toplam korelasyon değerinin ,25 ile ,60 arasında değiştiği, iç tutarlığı için Cronbach Alfa değerlerinin PDS, ,80 NDK ,85 TS, ,86 olarak bulunmuştur. Yapılan bu çalışmada ölçeğe ait değerlerde benzer sonuçlar olduğu görülmüştür. Ölçeğe ait Cronbach Alfa katsayıları aşağıda Tablo 2' de sunulmuştur.

Tablo 2. Cronbach Alfa Değerleri

Ölçek Boyutları	Cronbach's Alpha
Pozitif Davranışlar Sergileme	,783
Negatif Davranışlardan Kaçınma	,775
Toplam Sportmenlik	,835

Verilerin Analizi

Verilerin analizi IBMSPSS 26 vs paket program ile yapılmıştır. Verilerin analiz sürecinde iç değerler tespit edilerek çıkarılmış olup verilerin normallik varsayımına ilişkin ölçütler kontrol edildiğinde verilerin normal dağılımdan önemli bir sapma göstermediği tespit edilmiştir. Ölçeklere ait basıklık ve çarpıklık değerleri Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3. Basıklık ve Çarpıklık Değerleri

	N	Çarpıklık		Basıklık	
		Statistic	S.H.	Statistic	S.H.
Pozitif Davranışları Sergileme	1815	-,328	,057	-,550	,115
Negatif Davranışlardan Kaçınma	1815	-,894	,057	,357	,115
Toplam Skor	1815	-,414	,057	-,311	,115

Kullanılan ölçeklere ait basıklık ve çarpıklık değerleri ± 1 değer aralığında olduğu görülmektedir. Bu değerler verilerin normallikten önemli bir sapma göstermediğine işaret etmektedir (Büyüköztürk, 2020). Verilerin analizinde betimsel istatistik, iki bağımsız değişken için bağımsız örneklem t testi, üç ve daha fazla bağımsız değişkenler için tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Çoklu bağımsız değişkenlerde farklılığın hangi grup lehine olduğunu tespit etmek için Tukey HSD testi kullanılmıştır.

Yayın Etiği

Bu araştırma İstanbul Rumeli Üniversitesi Etik Kurulu Başkanlığı tarafından E-53938333-050-26525

sayı 24.05.2023 tarih 2023-05 sayılı karar ile etik kurul izni almıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi fair play davranışlarını belirlemek amacıyla "Beden Eğitimi Dersi Sportmen Davranış Ölçeği" ile toplanan verilere ait analiz çıktılarına yer verilmiştir.

Tablo 4. Kullanılan ölçeğe ait tanımlayıcı istatistik

Ölçekler	N	Min.	Mak.	$\bar{X}$	SS
Pozitif Davranışları Sergileme	1815	2,00	5,00	3,95	,642
Negatif Davranışlardan Kaçınma	1815	2,45	5,00	4,25	,561
Toplam Skor	1815	2,50	5,00	4,10	,511

Tablo 4' de ölçekten elde edilen puanların minimum 2.00 maksimum 5.00 olduğu, ortalama değerlerin pozitif davranışları sergileme (PDS) $\bar{X}=3.95\pm.642$, negatif davranışlardan kaçınma (NDK) $\bar{X}=4.25\pm.561$, toplam skor (TS) $\bar{X}=4.10\pm.511$ olduğu tespit edilmiştir. PDS puanlarında ölçek puanlamasına göre "Çok Sık" boyutunda iken NDK "Her Zaman" boyutunda olduğu tespit edilmiştir. Toplam skor incelendiğinde ise öğrencilerin fair play davranışlarını "Çok Sık" sergiledikleri tespit edilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların fair play davranışlarının okul türüne göre karşılaştırılması

Ölçekler	Okul Türü	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Pozitif Davranışları Sergileme	Anadolu Lisesi	596	3,97	,648	,590	,670
	Meslek Lisesi	307	3,97	,645		
	İmam-Hatip Lisesi	328	3,95	,650		
	Spor Lisesi	309	3,93	,614		
	Fen Lisesi	275	3,91	,647		
	Toplam	1815	3,95	,642		
Negatif Davranışlardan Kaçınma	Anadolu Lisesi	596	4,27	,573	,360	,837
	Meslek Lisesi	307	4,26	,519		
	İmam-Hatip Lisesi	328	4,24	,574		
	Spor Lisesi	309	4,25	,556		
	Fen Lisesi	275	4,23	,575		
	Toplam	1815	4,25	,561		
Toplam Skor	Anadolu Lisesi	596	4,12	,514	,594	,667
	Meslek Lisesi	307	4,12	,491		
	İmam-Hatip Lisesi	328	4,09	,527		
	Spor Lisesi	309	4,09	,494		
	Fen Lisesi	275	4,07	,528		
	Toplam	1815	4,10	,511		

Tablo 5' de katılımcıların fair play davranışlarında okul türüne göre pozitif davranışlar sergileme, negatif davranışlardan kaçınma ve toplam skor boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 6. Katılımcıların fair play davranışlarının yaşlarına göre karşılaştırılması

Ölçekler	Yaş	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Pozitif Davranışları Sergileme	14,00	345	3,93	,663	,121	,975
	15,00	464	3,96	,636		
	16,00	479	3,94	,642		
	17,00	403	3,96	,610		
	18,00	124	3,95	,707		
	Toplam	1815	3,95	,642		
Negatif Davranışlardan Kaçınma	14,00	345	4,34	,510	3,256	,011*
	15,00	464	4,23	,590		
	16,00	479	4,24	,551		
	17,00	403	4,21	,577		
	18,00	124	4,26	,558		
	Toplam	1815	4,25	,561		
Toplam Skor	14,00	345	4,14	,481	,686	,602
	15,00	464	4,10	,525		
	16,00	479	4,09	,504		
	17,00	403	4,08	,515		
	18,00	124	4,10	,554		
	Toplam	1815	4,10	,511		

Tablo 6' da katılımcıların fair play davranışlarında yaş değişkenine göre pozitif davranışlar sergileme ve toplam skor puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmezken, negatif davranışlardan kaçınma boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu

belirlemek için yapılan alt testler (Tukey HSD) sonucunda farkın 14 yaşında olan bireyler lehine anlamlı olduğu tespit edilmiştir. 14 yaşındaki bireylerin diğer yaş gruplarına göre negatif davranışlardan daha fazla kaçındıkları söylenebilir.

Tablo 7. Katılımcıların fair play davranışlarının sınıflarına göre karşılaştırılması

Ölçekler	Sınıf	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Pozitif Davranışları Sergileme	9. Sınıf	516	3,97	,641	1,082	,355
	10. Sınıf	418	3,90	,645		
	11. Sınıf	603	3,95	,635		
	12. Sınıf	278	3,97	,652		
	Toplam	1815	3,95	,642		
Negatif Davranışlardan Kaçınma	9. Sınıf	516	4,32	,521	3,890	,009*
	10. Sınıf	418	4,22	,571		
	11. Sınıf	603	4,23	,580		
	12. Sınıf	278	4,22	,570		
	Toplam	1815	4,25	,561		
Toplam Skor	9. Sınıf	516	4,15	,478	2,333	,072
	10. Sınıf	418	4,06	,520		
	11. Sınıf	603	4,09	,520		
	12. Sınıf	278	4,10	,535		
	Toplam	1815	4,10	,511		

Tablo 7’ de katılımcıların fair play davranışlarında sınıf değişkenine göre pozitif davranışlar sergileme ve toplam skor puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmezken, negatif davranışlardan kaçınma puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan alt testler (Tukey HSD)

sonucunda farkın 9. Sınıfta okuyan bireyler lehine anlamlı olduğu tespit edilmiştir. 9. Sınıfta okuyan bireylerin diğer sınıfta okuyanlara göre negatif davranışlardan daha fazla kaçındıkları söylenebilir.

Tablo 8. Katılımcıların fair play davranışlarının cinsiyete göre karşılaştırılması

Ölçekler	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	T	p
Pozitif Davranışları Sergileme	Erkek	701	3,83	,627	-6,308	,000*
	Kadın	1114	4,02	,640		
Negatif Davranışlardan Kaçınma	Erkek	701	4,01	,607	-15,547	,000*
	Kadın	1114	4,41	,471		
Toplam Skor	Erkek	701	3,92	,526	-12,434	,000*
	Kadın	1114	4,21	,467		

Tablo 8’de katılımcıların fair play davranışlarında cinsiyete göre pozitif davranışlar sergileme, negatif davranışlardan kaçınma ve toplam skor puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$).

Ortalama değerler incelendiğinde tüm boyutlarda kadınların puanlarının erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Kadın katılımcıların fair play davranışları erkeklere göre daha yüksektir.

Tablo 9. Katılımcıların fair play davranışlarının lisans değişkenine göre karşılaştırılması

	Lisans Sporcu mu?	N	$\bar{X}$	SS	T	p
Pozitif Davranışları Sergileme	Evet	624	3,95	,641	-,227	,820
	Hayır	1191	3,95	,642		
Negatif Davranışlardan Kaçınma	Evet	624	4,16	,576	-4,947	,000*
	Hayır	1191	4,30	,548		
Toplam Skor	Evet	624	4,06	,533	-2,560	,011*
	Hayır	1191	4,12	,498		

Tablo 9’da katılımcıların fair play davranışlarında lisanslı sporcu olup/olmama durumlarına göre pozitif davranışlar sergileme puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmezken, negatif davranışlardan kaçınma ve toplam skor puanlarında anlamlı farklılık

tespit edilmiştir ($p<0.05$). Ortalama değerler incelendiğinde her iki boyutta da lisanslı olarak spor yapmayan bireylerin lisanslı olarak spor yapan bireylere göre puanları yüksek bulunmuştur.

TARTIŞMA

Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi fair play davranışlarını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmanın sonuçlarına göre pozitif davranışları sergileme (PDS) ve toplam skor (TS) puanlarında ölçek puanlamasına göre “Çok Sık” boyutunda iken negatif davranışlardan kaçınma (NDK) boyutunda “Her Zaman” olduğu tespit edilmiştir. Ortaöğretim öğrencilerinin genel olarak fair play anlayışını benimsedikleri beden eğitimi ve spor dersinde yapılan etkinlik ve müsabakalarda bunu sağladıkları söylenebilir. Yapılan benzer çalışmalarda da araştırma sonuçlarına göre Altun ve Güvendi (2019) ortaokul öğrencilerini sportmen davranışlarını genel ortalama değerlerinin çok sık boyutta olduğunu bulmuştur. Küçükçekeken (2019) amatör futbol oynayan sporcuların yüksek düzeyde fair play anlayışına sahip oldukları sonucuna ulaşırken, Hacıcaferoğlu vd. (2015) ise ortaokul öğrencilerinde beden eğitimi ve spor dersi sportmen davranışlarının orta düzeyde bir ortalama değer gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi fair play davranışlarında okul türüne göre önemli bir farklılık görülmemiştir. Genç ve diğ. (2019) lise öğrencilerinde beden eğitimi ve spor dersi sportmenlik davranışlarını incelediği çalışmada liseler arası farklılık tespit etmemiştir. Turan (2020) ise okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinde sporda ahlaktan uzaklaşma durumlarını araştırdığı çalışmada meslek lisesi öğrencilerinin Anadolu lisesi ve imam hatip lisesi öğrencilerine göre daha fazla sporda ahlaktan uzaklaşma gösterdiğini tespit etmiştir. Literatürde farklı okul türlerine göre kıyaslamalı bir çalışma görülmezken bu konuda beklentiler meslek lisesinde daha düşüktür. Sonuçlar bunun aksi yönde olduğu göstermiştir. Bütün ortaöğretim kurumlarında yakın sonuçlar görülmesi olumlu bir sonuç olarak değerlendirilmektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi fair play davranışlarında öğrencilerin yaşlarına göre NDK boyutunda anlamlı bir farklılık görülmüştür. 14 yaşındaki öğrencilerin NDK puanları diğer yaşlara göre daha yüksektir.

Sınıf düzeylerine göre fair play davranışlarında yaş ile benzer sonuçlar görülmektedir. 9. Sınıf olan öğrenciler NDK puanları diğerlerinden daha yüksektir. Bu sonuçta yaş ile örtüşmektedir. Literatürde Türkmen ve Varol (2015) sınıf düzeyi düştükçe sportmenlik davranışının da arttığı, Esentürk, İlhan ve Çelik, (2017) ise öğrencilerin sportmenlik davranışlarının sınıf seviyesi arttıkça azaldığı sonuçlarına ulaşmıştır. Gök ve Sarıkol (2013)

spor lisesi öğrencilerinin fair play davranışlarını incelediği çalışmada, sınıf düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen en yüksek ortalamanın 1.sınıf en düşük ortalamanın ise 4.sınıflarda olmasının dikkat çekici olduğunu ifade etmiştir. Çalışmadaki bulgularla bu sonuçlar ile benzerlik göstermektedir. Bunun sebebi olarak yeni bir eğitim kademesine geçen öğrenciler üst yaş ve sınıflara göre bir çekimserlik ve adaptasyon süreci yaşamalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi fair play davranışlarında cinsiyete göre PDS, NDK ve TS puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Tüm boyutlarda kadınlar erkeklere göre daha fazla fair play davranışı sergilemektedir. Gümüş vd. (2016) yaptığı çalışmada benzer sonuçlar elde etmiş ve bu durumun ataerkil bir toplum yapısının etkili olmasından kaynaklanabileceğini ifade etmiştir. Certel, Bahadır ve Çelik (2020) ortaokul öğrencilerinin sportmenlik davranışlarını incelediği çalışmada kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre sportmenlik davranışlarının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Turan (2020) ise okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sporda ahlaktan uzaklaşma durumlarını incelediği çalışmada, erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla sporda ahlaktan uzaklaşma gösterdiğini tespit etmiştir. Literatürdeki diğer çalışmalarda ise kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla sportmenlik (fair play) tutumlarının olduğu görülmektedir (Koç ve Güllü, 2017; Tekeli, 2017; Keskin, 2015; Kafalı ve diğ., 2017; Akbuğa, 2018; Turan, 2020). Ökten (2009) kadınlar ile erkekler arasındaki farklılıkların sadece biyolojik bir farklılık olmadığını vurgularken, kadınların daha çok topluma uygun davranışlar sergilediğini de ifade etmektedir. Dolayısıyla Ataerkil bir toplum özelliği göstermemiz, kadınların topluma daha uyumlu davranışlar sergilemesi, bu sonuçlarda etkili olmuş olabilir.

Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi fair play davranışlarında lisanslı sporcu olup/olmama durumlarına göre PDS puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmezken, NDK ve TS puanlarında lisanslı sporcu olmayanlar lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu sonuçlar bize lisanslı sporcuların fair play davranışlarından uzaklaştığını göstermektedir. Okul düzeyinde fair play davranışları iyi bir şekilde görülürken amatör müsabakalardaki lisanslı sporcuların fair play davranışlarının diğerlerine göre düşük olması, amatörlük ruhu ve fair play kavramının, kazanma hırsının önüne geçememesinden kaynaklanabilir.

Nitekim benzer bir sonuç olarak Gümüş vd. (2016) Ortaöğretim öğrencilerinde fair play davranışlarını araştırdığı çalışmada lisanslı sporcuların lisanslı olmayanlara göre aldatıcı ve yanıltıcı davranışları onayladıkları, takım çıkarları söz konusu olduğunda fair play kavramına daha az önem verdikleri sonucuna ulaşmıştır. Lisanslı sporcuların lisanslı olmayanlara göre fair play anlayışından uzaklaşması spor endüstrisinin içinde bulunduğu duruma bağlanmıştır.

Yabancı literatür incelendiğinde beden eğitimi derslerinin yanında uygulanan spor eğitim programının beden eğitimi ve spor etkinliklerine benzerlik gösterdiği, spor eğitim programlarının ise öğrencilerde fair play davranışlarının gelişiminde önemli etkilerinin olduğu çalışma sonuçlarına rastlanmıştır. Burgueño & Casaubón (2020) İspanya'da bir grup lise öğrencisinin sportmenlik yönelimlerinde, spor eğitiminin etkilerini incelediği çalışmada, uygulanan spor eğitim programı (16 haftalık basketbol eğitimi) sonucunda, spor eğitimi alan grupta (deney grubu) sportmenlik yönelimlerinde anlamlı bir artış tespit etmiştir. Bu etki sosyal geleneklere saygı, rakiplere ve hakemlere saygı, kurallara tam bağlılık ve saygı düzeyinde bir artış göstermektedir. Uygulanan spor eğitim programlarında öğrencilerin fair play davranışlarında bir artış olduğu sonucuna ulaşan benzer çalışma sonuçları da literatürde mevcuttur (Ang & Penny, 2013; Calderon, vd., 2016; Clarke & Quill, 2003; Sinelnikov & Hastie, 2008). Bunların yanı sıra García-López, Gutiérrez, González-Villora & Valero-Valenzuela (2012) spor eğitiminin ilkokul öğrencilerinde antisosyal ve görev dışı davranışların sayısını azalttığını gözlemledi. Méndez-Giménez, Fernández-Rio & Méndez-Alonso (2015) çalışmada spor eğitiminin ortaokul öğrencilerinin saygı düzeyini önemli ölçüde artırdığını, öğrencilerde sosyal gelenekler, kurallara ve hakemlere saygı ve rakiplere saygıda önemli ölçüde artış sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Okullarda tüm eğitim kademelerinde uygulanan spor eğitim programlarının insani ahlaki ve vicdani değerlerin gelişiminde önemli olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak araştırmada öne çıkan bulgular okul ortamlarında beden eğitimi ve spor dersi etkinliklerinde fair play davranışlarının oldukça iyi bir seviyede olduğu görülürken, yaşı 14 ve sınıfı 9 olanlarda daha fazla negatif davranışlardan kaçınma mevcuttur. Bayanlarda erkeklere göre fair play davranışları daha yüksektir. Lisanslı spor yapmayan bireylerde lisanslı spor yapanlara göre fair play davranışları daha yüksektir. Dolayısıyla bu sonuçlar

okul düzeyinde fair play davranışlarının iyi düzeyde olduğunu ancak amatör müsabakalarda mücadele içerisine giren sporcularda bir düşüş olduğunu göstermektedir. Eğitim ortamında kazanılan ahlaki davranışlar farklı sosyal ortamlardan etkilenmektedir. Alt yaş gruplarındaki amatör sporcuları çalıştıran antrenör ve takım yöneticilerinin sporda ahlak, etik ve fair play gibi ahlaki değerlerin kazandırılmasında önemli bir yerinin olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Acar, H., Genç, S., Tutkun, E., ve Genç, A. (2019). Lise öğrencilerinde beden eğitimi ve spor dersinin sportmenlik davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. (Muş İli Örneği). *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 21(1-A), 23-29.
2. Akbuğa, T. (2018). Ortaöğretimde okul takımlarında oynayan öğrencilerin ahlaki karar alma tutumlarının araştırılması. Yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
3. Altun, M., & Güvendi, B. (2019). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi sportmenlik davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), 2224-2240.
4. Ang, S. C., & Penney, D. (2013). Promoting social and emotional learning outcomes in physical education: Insights from a school-based research project in Singapore. *Asia-Pacific Journal of Health, Sport and Physical Education*, 4(3), 267-286.
5. Burgueño R, Medina-Casaubón J. (2020). Sport education and sportsmanship orientations: An intervention in high school students. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(3), 837. <https://doi.org/10.3390/ijerph17030837>
6. Büyükoztürk, Ş. (2020). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı (28.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
7. Calderon, A., Martínez de Ojeda, D., Valverde, J. J., & Méndez-Gimenez, A. (2016). "Now we help ourselves more": team-teaching and social classroom climate. Experience with Sport Education. *RICYDE: Revista Internacional de Ciencias del Deporte*, 12(44), 121-136.
8. Certel, Z. Bahadır, Z., ve Çelik, B. (2020). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları. Spor ve performans araştırmaları dergisi, 11(3), 221-230.
9. Clarke, G., & Quill, M. (2003). Researching sport education in action: a case study. *European physical education review*, 9(3), 253-266.
10. Esentürk, O. K., İlhan, E. L., ve Celik, O. B. (2015). Examination of high school students' sportsmanlike conducts in physical education lessons according to some variability. *Science, Movement and Health*, 15(2), 627-634.
11. Gök, O., ve Sarıkol, E. (2023). Spor lisesi öğrencilerinin fair-play davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Yalova Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 70-86.
12. Gümüş, H., Saraçlı, S., Karakullukçu, Ö. F., Doğanay, G., & Kurtipek, S. (2016). Ortaöğretim öğrencilerinde fair play kavramı. *International Journal of Sport Culture and Science*, 4(Special Issue 2), 430-438.
13. Hacıcaferoğlu, S., Selçuk, M., Hacıcaferoğlu, B., & Karataş, Ö. (2015). Ortaokullarda işlenen beden eğitimi ve spor derslerinin, sportmenlik davranışlarına katkısının bazı

- değişkenler açısından incelenmesi. *International Journal of Sport Culture and Science*, 3(Special Issue 4), 557-566.
14. Kafalı, S., Hünkar, İ., Keçeci, O. ve Demiray, E. (2017). Bireysel spor ve takım sporu yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin araştırılması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(50): 386-390.
  15. Karasar, N. (2020). Bilimsel araştırma yöntemi (36.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
  16. Keskin, C. (2015). Liseler arası müsabakalara katılan sporcu öğrencilerin saldırganlık durumlarının araştırılması (Zonguldak -Kozlu Örneği), Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
  17. Koç, Y., ve Güllü, M. (2017). Lise öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *SPORMETRE, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 15(1), 19-30.
  18. Küçükkatçeken, V. (2019). Amatör kulüplerde futbol oynayan sporcuların fair play anlayışlarının incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Karaman.
  19. Malhotra, N. K. (2004). *Marketing Research an Applied Orientation*, 4. Edition, Pearson Prentice Hall, New Jersey.
  20. MEB,(2018).<http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120201950145BEDEN%20EGITIMI%20VE%20SPOR%20OGRETIM%20PROGRAM%202018.pdf>.
  21. MEB,(2018).[http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120203530835Beden%20Egitimi%20ve%20Spor%20Dersi%20Ogretim%20Program%C4%B1%20\(ORTOGRT\)%2020.01.2018.pdf](http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120203530835Beden%20Egitimi%20ve%20Spor%20Dersi%20Ogretim%20Program%C4%B1%20(ORTOGRT)%2020.01.2018.pdf).
  22. Méndez-Giménez, A., Fernández-Río, J., & Méndez-Alonso, D. (2015). Sport education model versus traditional model: effects on motivation and sportsmanship. *Revista Internacional de Medicina y Ciencias de la Actividad Fisica y del Deporte*, 15(59).
  23. Miguel Garcia-Lopez, L., Gutierrez Diaz del Campo, D., Gonzalez-Villora, S., & Valero Valenzuela, A. (2012). Changes in empathy, assertiveness and social relations due to the implementation of the Sport Education Model. *Revista de Psicología del Deporte*, 21(2), 321-330.
  24. Ökten, Ş. (2009). Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Güneydoğu anadolu bölgesi'nin toplumsal cinsiyet düzeni. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 302-3012.
  25. Sinelnikov, O., & Hastie, P. (2008). Teaching sport education to Russian students: An ecological analysis. *European Physical Education Review*, 14(2), 203-222.
  26. Tekeli, H. (2017). Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi dersinde sportmenlik davranışlar sergileme düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
  27. Türkmen, M., ve Varol, S. (2015). Beden eğitimi ve spor dersinin ortaokul öğrencileri üzerinde sportmenlik davranışı oluşturma etkisinin belirlenmesi:(Bartın İl Örneği). *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 42-64.
  28. Yıldırım, İ. (2002). Fair play: kapsamı, Türkiye'deki görünümü ve geliştirme perspektifleri, 7. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi'ne (27-29 Ekim 2002, Antalya) sunulan bildiri.
  29. Yıldırım, İ. (2005). Fair play eğitiminde beden eğitiminin rolü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10 (1), 3 - 16.

DÜZCE UNIVERSITY
FACULTY OF SPORT SCIENCES